

ІНСТИТУТ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ПОЛІТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ НАПН УКРАЇНИ

Місенг Дар'я Вячеславівна

УДК: 159.923.2:[316.728:316.752]](043.5)

ВПЛИВ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ НА СТИЛЬ ЖИТТЯ ОСОБИСТОСТІ

19.00.01 – загальна психологія, історія психології

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата психологічних наук

Київ – 2020

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Інституті соціальної та політичної психології НАПН України

Науковий керівник: кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник
Жовтянська Валерія Вікторівна, старший науковий співробітник лабораторії методології психосоціальних і політико-психологічних досліджень Інституту соціальної та політичної психології НАПН України

Офіційні опоненти: доктор психологічних наук, професор
Галян Ігор Михайлович, професор кафедри практичної психології Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник,
Володарська Наталія Дмитрівна, провідний науковий співробітник лабораторії психології особистості імені П. Р. Чамати Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України

Захист відбудеться 08 жовтня 2020 року о 13 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.457.01 в Інституті соціальної та політичної психології НАПН України за адресою: 04070, м. Київ, вул. Андріївська, 15.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Інституту соціальної та політичної психології НАПН України за адресою: 04070, м. Київ, вул. Андріївська, 15.

Автореферат розісланий «04» вересня 2020 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л. М. Коробка

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Сучасний світ характеризується процесами глобалізації та високим темпом зміни суспільних цінностей, норм і стандартів, що призводить до постійної модифікації життєдіяльності всіх груп населення. У цьому контексті дослідження особливостей функціонування стилю життя особистості як характеристики життєдіяльності заслуговує особливої уваги. Серед питань, які підсилюють науковий інтерес до вивчення стилю життя як психологічної категорії постає і питання щодо ролі ціннісних орієнтацій у процесі конструювання та функціонування стилю життя особистості. Система ціннісних орієнтацій як одне з центральних утворень особистості, що виражає її змістовне ставлення до соціальної дійсності та спричиняє істотний вплив на всі сторони життєдіяльності, може розглядатися як психологічний чинник визначення особливостей становлення та здійснення особистістю свого стилю життя, зумовлюючи його індивідуалізованість. Існують припущення щодо впливу ціннісних орієнтацій на стиль життя особистості, утім, наразі не визначено, як здійснюється цей вплив і якими є його психологічні особливості. Постає і питання про те, які інші психологічні чинники можуть опосередковувати вплив ціннісних орієнтацій на стиль життя особистості. А тому дослідження впливу ціннісних орієнтацій на стиль життя особистості та визначення його психологічних особливостей є перспективним напрямом у розробленні цього актуального кола питань.

У межах гуманітарних наук стиль життя визначається як комплекс соціальних практик, що слугують основою соціальної стратифікації (П. Бурд'є, М. Вебер, Т. Веблен, Т. Йохансон, Г. Зіммель, Ф. Мігель, А. Тоффлер), як сукупність реалізованих особистістю соціально усталених практик, що є індивідуальним виявом групового феномена (І. Бестужев-Лада, В. Васютинський, Е. Гідденс, О. Донченко, М. Собель, Л. Сохань, Т. Титаренко), як набір індивідуальних компенсаторних і копінг-стратегій (А. Адлер, М. Горовіц, Д. Ломбарді, Р. Плутчик), стратегічних шляхів взаємодії особистості з фізичним і соціальним середовищем (Д. Леонт'єв, О. Малина, Л. Чміль, С. Чуніхіна), як набір типових форм поведінки (Р. Елліот, Г. Уолтерс, М. Дженсен, Р. Ларсен, М. Джіндра), як індивідуальна форма життєтворчості (К. Абульханова-Славська, Л. Сохань, Т. Титаренко).

Упродовж тривалого часу проблема впливу ціннісних орієнтацій на стиль життя особистості посідає чільне місце серед наукових інтересів широкого кола вітчизняних та іноземних дослідників (А. Барді, К. Брунсон, В. Васютинський, Г. Гритчук, М. Дженсен, О. Донченко, Р. Інглхарт, Л. Зепеда, Н. Конг, К. Ні, О. Малина, Дж. Пламмер, О. Поліванова, Г. Радчук, М. Собель, Л. Сохань, Т. Титаренко, Л. Чміль).

Попри значну увагу науковців до означеної проблеми не до кінця з'ясованим залишається питання, якими є психологічні особливості впливу ціннісних орієнтацій на стиль життя особистості. Недостатнє теоретичне й емпіричне вивчення цієї

проблеми, а також її науково-практична та соціальна значущість зумовлюють актуальність вибору теми «Вплив ціннісних орієнтацій на стиль життя особистості».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано в межах науково-дослідної роботи лабораторії методології психосоціальних і політико-психологічних досліджень «Особливості становлення і розвитку форм соціально-психологічного мислення» (2013–2016 рр., державний реєстраційний номер 0113U002137), «Націєтворчий та конфліктологічний потенціал форм соціально-психологічного мислення» (2017–2019 рр., державний реєстраційний номер 0117U000193). Тему узгоджено бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 5 від 14.06.2016 р.).

Мета дослідження полягає у визначенні психологічних особливостей впливу ціннісних орієнтацій на стиль життя особистості, розробленні та емпіричному обґрунтуванні комплексної моделі впливу ціннісних орієнтацій на стиль життя особистості.

Об'єкт дослідження: стиль життя особистості.

Предмет дослідження: психологічні особливості впливу ціннісних орієнтацій на стиль життя особистості.

Для досягнення поставленої мети дослідження було визначено такі **завдання**:

1. Здійснити теоретичний аналіз проблеми впливу ціннісних орієнтацій на стиль життя особистості та на основі теоретичного аналізу розробити комплексну модель впливу ціннісних орієнтацій на стиль життя особистості.
2. Виокремити та розкрити психологічний зміст стилів життя особистості як характеристики життєдіяльності, продемонструвати роль ціннісних орієнтацій в організації життєвих стилів.
3. Емпірично дослідити психологічні особливості впливу ціннісних орієнтацій на стиль життя особистості.
4. Здійснити емпіричну верифікацію комплексної моделі впливу ціннісних орієнтацій на стиль життя особистості.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети та розв'язання завдань використано:

- *теоретичні методи*: аналіз й узагальнення наукової літератури з проблеми дослідження для з'ясування стану розробленості його предмета та розроблення комплексної моделі впливу ціннісних орієнтацій на стиль життя особистості;
- *емпіричні методи*: методика вивчення цінностей Ш. Шварца, методика «Ціннісні орієнтації» М. Рокіча – для дослідження ціннісних орієнтацій респондентів; тест «Хто Я?» М. Куна та Т. Макпартленда в модифікації Т. Румянцевої – для дослідження особливостей Я-концепції респондентів; метод написання психодіагностичного есе (теми есе: «Ким є я для світу?» та «Чим є світ для мене?») – для дослідження стилю життя особистості на рівні загальних взаємин особистості зі світом; анкетування досліджуваних (авторська анкета) – для вивчення особливостей стилю життя на рівнях конструювання

особистісних стратегій і тактик життєдіяльності, стильової самопрезентації особистості, образу значущої особи та особливостей Я-концепції досліджуваних; кількісний контент-аналіз;

- *математико-статистичні методи*: однофакторний дисперсійний аналіз (One-way ANOVA) – для визначення особливостей впливу ціннісних орієнтацій на стиль життя особистості; U-критерій Манна-Уїтні – для порівняння груп; кореляційний аналіз з використанням коефіцієнту кореляції Спірмена – для визначення сили та напрямку зв'язків між вимірюваними показниками; критерій узгодженості Пірсона χ^2 – для визначення сили та напрямку зв'язків між вимірюваними показниками, представлених у номінальній шкалі; факторний аналіз із визначенням головних компонент та обертанням нормативної матриці факторних навантажень методом Varimax – для визначення факторів, що описують стилі життя особистості; тест Колмогорова-Смірнова для перевірки нормальності розподілу значень за вимірюваними показниками.

Обрахунки здійснено за допомогою комп'ютерної програми SPSS 21.0.

Наукова новизна одержаних результатів.

Уперше:

- *визначено* психологічні особливості впливу ціннісних орієнтацій на стиль життя особистості, а саме: описано цей вплив як спрямовувальний, а за силою схарактеризовано як слабкий або помірний; показано, що майже повний набір цінностей за Ш. Шварцом здійснює вплив на стиль життя особистості, при цьому найбільш значущим цей вплив є на рівні конструювання особистісних стратегій і тактик життєдіяльності; з'ясовано, що ціннісні орієнтації є одним із чинників впливу на стиль життя особистості, який перебуває у взаємозв'язку з Я-концепцією та образом значущої особи;

- *розроблено й емпірично обґрунтовано* комплексну модель впливу ціннісних орієнтацій на стиль життя особистості, згідно з якою система ціннісних орієнтацій особистості є взаємопов'язаною з Я-концепцією та образом значущої особи, і, за їхнього опосередкування, визначає загальні особливості організації життєвих практик, конструювання та реалізації стратегій і тактик життєдіяльності особистості, прояву її стильової самопрезентації, специфічним поведінковим виявом чого є стиль життя;

- *виокремлено й описано* стилі життя особистості як характеристики життєдіяльності: «Традиція», «Гедонізм», «Добро», «Універсалізм», «Самостійність-Безпека», «Саморозвиток», «Влада», «Самостійність», «Переїзд», «Досягнення», «Гедонізм-Влада», «Універсалізм-Традиція»; на основі подібності факторної структури до ціннісно-мотиваційного континууму Ш. Шварца продемонстровано структурувальну роль ціннісних орієнтацій в організації стилю життя особистості, що полягає у конструюванні та здійсненні особистістю власного стилю життя відповідно до актуальної системи своїх ціннісних орієнтацій.

Доповнено уявлення:

– про стиль життя як характеристику життєдіяльності особистості, що виявляється в регулярних патернах поведінки на таких рівнях життєдіяльності: загальні взаємини особистості зі світом, конструювання особистісних стратегій і тактик життєдіяльності, стильова самопрезентація особистості.

Поглиблено уявлення:

– про вікову специфіку становлення стилю життя особистості як складного динамічного феномена; продемонстровано, що стійкість і функційність комплексної моделі впливу ціннісних орієнтацій на стиль життя залежать від вікових особливостей досліджуваних, маючи тенденцію закріплюватися та демонструвати сильніші зв'язки між своїми елементами з віком.

Практичне значення отриманих результатів полягає в можливості їх використання при розробці тренінгів, корекційних і психотерапевтичних програм, спрямованих на коригування стилю життя особистості. Отримані результати дослідження можуть бути використані психологами в практичній діяльності для прогнозування особливостей поведінки особистості, для надання психологічної допомоги особі, що перебуває в процесі особистісного становлення та зростання. Використаний у роботі психодіагностичний інструментарій може постати методичною основою подальших досліджень проблеми впливу ціннісних орієнтацій на стиль життя особистості та психологічних особливостей становлення стилю життя. Основні положення дослідження можуть бути використанні в процесі розробки та викладання навчальних курсів «Загальна психологія», «Психологія особистості», «Вікова психологія», «Психологічне консультування», «Психологічний практикум».

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні положення та результати емпіричних досліджень були представлені на: Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Соціокультурні та психологічні виміри становлення особистості» (Херсон, 2017); II науковій конференції «Західноукраїнська психологія вчора та сьогодні» (Львів, 2018); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Сімейна політика в Україні: проблеми і перспективи розвитку» (Київ, 2018); Міжнародній науково-практичній конференції «Україна і світ» (Київ, 2018); VIII Міжнародній науково-практичній конференції «Психологія людини: свідомість і реальність» (Ніжин, 2018); IV науково-практичної конференції «Теорія і практика актуальних наукових досліджень» (Дніпро, 2019); XXI Міжнародній конференції молодих науковців «Проблеми особистості у сучасній науці» (Київ, 2019); IV Міжнародній науково-практичній конференції молодих вчених, аспірантів та студентів «Соціально-психологічні технології розвитку особистості» (Херсон, 2019), II Всеукраїнському конгресі «Соціальна психологія сьогодні: здобутки і перспективи» (Київ, 2019).

Результати дослідження **впроваджено** в роботу Херсонської обласної організації політичної партії "Громадський рух "Народний контроль" (Довідка № 298/12-12 від 12.12.2019), Херсонського ясла-садка № 27 Херсонської міської ради (Довідка № 04/01-42 від 28.01.2020), товариства з обмеженою відповідальністю "СИМФОНІ (УКРАЇНА)" (Довідка № 24/02/20-01 від 24.02.2020), комунального

закладу "Херсонський базовий медичний фаховий коледж" Херсонської обласної ради (Довідка № 01-07/168 від 25.08.2020).

Публікації. Основний зміст і результати дослідження представлені в 15 публікаціях, серед яких 4 статті у фахових виданнях, включених до переліку МОН України, 1 стаття – у виданні, що входить до міжнародних наукометричних баз, 1 стаття – у іноземному виданні, 9 публікацій – у збірках науково-практичних конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, що нараховує 195 найменувань (з них 39 іноземною мовою), додатків. Загальний обсяг дисертації становить 286 сторінок, з них – 178 сторінок основного тексту. У роботі представлена 1 таблиця та 9 рисунків. Додатки розміщено на 76 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання, описано методи дослідження, представлено наукову новизну, практичне значення, наведено дані про апробацію результатів, публікації, структуру й обсяг дисертації.

У **першому розділі** – «**Теоретичний аналіз проблеми впливу ціннісних орієнтацій на стиль життя особистості**» – виокремлено та проаналізовано теоретико-методологічні підходи до вивчення стилю життя особистості, представлено авторське визначення стилю життя особистості в межах загальнопсихологічного підходу, проаналізовано стан дослідження проблеми впливу ціннісних орієнтацій на стиль життя особистості, запропоновано комплексну модель впливу ціннісних орієнтацій на стиль життя особистості.

Завдяки здійсненому теоретичному аналізу визначено декілька підходів до концептуалізації поняття стилю життя: *соціологічний*, який описує стиль життя як комплекс соціальних практик, що є основою соціальної стратифікації, символом належності до певної статусної групи (М. Вебер, Т. Веблен, П. Бурд'є, Г. Зіммель, Т. Йохансон, Ф. Мігель, А. Тоффлер), *соціально-психологічний*, у якому стиль життя визначається через вибір і/або реалізацію соціально усталених практик, що є індивідуальним виявом групового феномена (І. Бестужев-Лада, Е. Гідденс, В. Васютинський, І. Губеладзе, І. Гусев, Л. Коробка, В. М'яленко, М. Собель, Л. Сохань, Т. Титаренко), *психоаналітичний*, що визначає стиль життя особистості як набір індивідуальних компенсаторних стратегій (А. Адлер, М. Горовіц, Д. Ломбарді, К. Мармор, Р. Плутчик), *загальнопсихологічний*, який розглядає стиль життя як стратегічні шляхи взаємодії особистості з фізичним і соціальним середовищем, що виявляються як сукупність стійких способів і форм організації життя (К. Абульханова-Славська, Г. Гритчук, О. Лібін, Д. Леонтьєв, О. Малина, Л. Чміль).

У межах загальнопсихологічного підходу стиль життя визначено як характеристику життєдіяльності особистості, що проявляється в регулярних патернах поведінки на різних рівнях цієї життєдіяльності: рівні загальних взаємин особистості

зі світом; рівні конструювання особистісних стратегій і тактик життєдіяльності; рівні стильової самопрезентації. Стиль життя особистості можна визначити як особливості організації її життєвих практик, якщо вважати, що життєві практики характеризуються регулярністю та повторюваністю певних дій (В. Волков, О. Хархордін), тобто регулярними патернами поведінки.

Рівень загальних взаємин особистості зі світом є найширшим рівнем життєдіяльності та передбачає визначення і розбудову особистістю системи відносин зі світом, визначення своєї ролі та місця в ньому, вибудовування ставлення суб'єкта до навколишньої реальності та системи взаємозв'язків з нею. На цьому рівні задається загальна спрямованість діяльності особистості та визначається характер її життєвого практикування, тоді як на рівні конструювання особистісних стратегій і тактик життєдіяльності відбувається практична реалізація цих взаємин. Стратегія життєдіяльності постає як спосіб індивідуальної організації та регуляції життя, що виявляється у формулюванні та реалізації життєвих цілей, а також у підборі, структуруванні та здійсненні життєвих тактик, тобто свідомих, частково свідомих або несвідомих повсякденних виборів особистості, спрямованих на досягнення життєвої мети. Рівень стильової самопрезентації особистості вважається індивідуальною формою вияву її культурних преференцій і може бути представленим системою виборів особистості на користь тих чи інших предметів одягу, манери одягатися, звичних предметів побуту.

Аналіз аксіологічної проблематики (М. Боришевський, Н. Володарська, І. Галян, Д. Леонтьєв, А. Маслоу, Л. Романюк, М. Рокіч, М. Слюсаревський, Д. Узнадзе, Ш. Шварц, В. Ядов) дозволив визначити ціннісні орієнтації особистості як суб'єктивні образи цінностей, увідповіднені до індивідуального досвіду особистості, що виражають її змістовне ставлення до соціальної дійсності, визначають мотивацію поведінки, здійснюють істотний вплив на всі аспекти діяльності. Ряд науковців припускає, що ціннісна сфера особистості може бути тим підґрунтям, що зумовлює індивідуальний вияв життєдіяльності особистості (А. Барді, Р. Бойд, К. Брунсо, Г. Гритчук, М. Дженсен, О. Донченко, Л. Зепеда, Р. Ларсон, О. Малина, Л. Сохань, Т. Титаренко, Л. Чміль).

Проаналізовано Я-концепцію особистості й образ значущої особи як чинники впливу на стиль життя особистості. Науковцями (Л. Сохань, О. Донченко, А. Петровський, Р. Бернс, Р. Шавелсон, К. Роджерс, І. Кон, Г. Теджфел) доведено, що Я-концепція особистості формується в тісному зв'язку з системою ціннісних орієнтацій та визначає особливості сприйняття особистістю себе, здійснюючи вплив на організацію особистістю власної життєдіяльності. Продемонстровано, що наявність значущих осіб і референтного оточення може приводити до набуття особистістю нових ціннісних орієнтацій, реструктурування власної Я-концепції, визначати особливості організації життєвих практик (Дж. Келлі, А. Реан, А. Тоффлер, А. Скаалвік, А. Брушлінський, Р. Немов, А. Петровський).

За результатами теоретичного аналізу розроблено комплексну модель впливу ціннісних орієнтацій на стиль життя особистості. Згідно з моделлю, система

ціннісних орієнтацій є взаємопов'язаною з Я-концепцією та образом значущої особи та, за їхнього опосередкування, визначає особливості функціонування стилю життя особистості на трьох рівнях життєдіяльності. Таку модель було покладено в основу розроблення програми емпіричного дослідження психологічних особливостей впливу ціннісних орієнтацій на стиль життя особистості.

У другому розділі – **«Розроблення та організація емпіричного дослідження психологічних особливостей впливу ціннісних орієнтацій на стиль життя особистості»** – представлено організаційні та методичні засади емпіричного дослідження психологічних особливостей впливу ціннісних орієнтацій на стиль життя особистості, обґрунтовано обраний дослідницький інструментарій, на основі контент-аналізу визначено емпіричні показники стилю життя особистості.

Емпірична програма дослідження реалізувалася в три етапи. На *першому* етапі відбувалося формування вибірки, підбір і розроблення методичного інструментарію, визначення емпіричних показників та діагностика міри їхньої вираженості. *Другий* етап передбачав дослідження психологічних особливостей впливу ціннісних орієнтацій на стиль життя особистості, виокремлення й опис стилів життя як характеристики життєдіяльності. На *третьому* етапі здійснено емпіричну верифікацію й обґрунтування функційності комплексної моделі впливу ціннісних орієнтацій на стиль життя особистості.

Вибіркову сукупність дослідження склали 215 осіб віком від 14 до 35 років, з яких 133 особи підліткового віку (14-17 років), 37 осіб юнацького віку (18-24 роки) та 45 осіб віку ранньої дорослості (25-35 років). Дослідження психологічних особливостей впливу ціннісних орієнтацій на стиль життя особистості здійснювалося окремо для кожної вікової категорії досліджуваних, що дозволило детальніше розглянути особливості цього впливу, проаналізувати функціонування представленої комплексної моделі впливу ціннісних орієнтацій на стиль життя.

Для вирішення емпіричних завдань на першому етапі дослідження було обрано такі стандартизовані методики дослідження: ціннісний опитувальник Ш. Шварца, методика «Ціннісні орієнтації» М. Рокіча, тест «Хто Я?» М. Куна та Т. Макпартленда в модифікації Т. Румянцевої. Для дослідження стилю життя як характеристики життєдіяльності, досліджуваним було запропоновано написання двох психодіагностичних есе на тему «Чим є світ для мене?» та «Ким є я для світу?», а також заповнення авторської анкети. Анкета складалася з кількох смислових блоків, питання яких дозволили отримати інформацію щодо особливостей побудови життєвих стратегій і тактик, стильової самопрезентації, Я-концепції досліджуваних, а також образу їхніх значущих осіб.

Було здійснено кількісний контент-аналіз текстового масиву, отриманого в результаті психодіагностичного дослідження (аналізу підлягали тексти есе, відповіді респондентів за анкетною та тестом «Хто Я?» М. Куна, Т. Макпартленда). Під час первинного аналізу текстового масиву методом кількісного контент-аналізу було помічено, що більшість суджень респондентів за своїм змістом відповідає ціннісно-мотиваційним блокам за Ш. Шварцом, що й зумовило їхнє обрання як основних

категорій аналізу текстового масиву. Однак частина суджень за своїм змістом не відповідала визначеним категоріям аналізу. З огляду на це, було вирішено залучити додаткові категорії аналізу: «Навчання та кар'єра», «Саморозвиток», «Переїзд».

Другий і третій етапи дослідження передбачали вивчення психологічних особливостей впливу ціннісних орієнтацій на стиль життя особистості, а також емпіричну верифікацію запропонованої комплексної моделі впливу ціннісних орієнтацій на стиль життя особистості, і реалізовувалися через доведення існування й аналіз: впливу ціннісних орієнтацій на стиль життя особистості; впливу Я-концепції та образу значущої особи на стиль життя особистості; взаємозв'язку між ціннісними орієнтаціями, Я-концепцією та образом значущої особи. Для вирішення цих завдань було застосовано однофакторний дисперсійний аналіз (One-Way ANOVA), U-критерій Манна-Уїтні, метод рангових кореляцій Спірмена та критерій узгодженості Пірсона χ^2 .

У третьому розділі – **«Психологічні особливості впливу ціннісних орієнтацій на стиль життя особистості»** – виокремлено й описано фактори, що характеризують стилі життя особистості як характеристику життєдіяльності; за результатами однофакторного дисперсійного аналізу доведено існування впливу ціннісних орієнтацій на стиль життя особистості, розкрито психологічні особливості цього впливу; на основі порівняльного аналізу за U-критерієм Манна-Уїтні продемонстровано розбіжності в організації стилю життя особистості залежно від її системи ціннісних орієнтацій, Я-концепції та образу значущої особи; методом кореляційного аналізу встановлено зв'язки між ціннісними орієнтаціями, Я-концепцією та образом значущої особи. Емпірично обґрунтовано функційність комплексної моделі впливу ціннісних орієнтацій на стиль життя особистості.

У результаті факторного аналізу емпіричних показників стилю життя для підліткової вибірки (14-17 років), вибірки, до якої входили досліджувані юнацького та дорослого віку (18-35 років) та об'єднаної вибірки респондентів (14-35 років) було виявлено, що всі набори виокремлених факторів за внутрішньою структурою та змістовим навантаженням є подібними. При цьому, майже до кожного з факторів входять змінні, що характеризують емпіричні показники стилю життя на різних рівнях життєдіяльності та мають однакове або подібне смислове навантаження. На підставі цього для об'єднаної вибірки респондентів було визначено фактори, що описують стилі життя: «Традиція», «Гедонізм», «Добро», «Універсалізм», «Самостійність-Безпека», «Саморозвиток», «Влада», «Самостійність», «Переїзд», «Досягнення», «Гедонізм-Влада», «Універсалізм-Традиція». Визначено, що виокремлені фактори за своїм змістом є подібними до елементів матриці ціннісно-мотиваційних типів Ш. Шварца.

У результаті однофакторного дисперсійного аналізу встановлено існування впливу ціннісних орієнтацій на стиль життя особистості. Визначено, що майже повний набір цінностей за Ш.Шварцем має вплив на стиль життя особистості на рівні загальних взаємин зі світом і рівні конструювання особистісних стратегій і тактик життєдіяльності. Для респондентів підліткової вибірки такими цінностями є

Конформність, Традиція, Добро, Самостійність, Стимуляція, Гедонізм, Влада, Безпека, Досягнення, тоді як для вибірки досліджуваних юнацького та дорослого віку – це Конформність, Традиція, Добро, Універсалізм, Самостійність, Гедонізм, Стимуляція, Безпека, Влада. Ефект впливу оцінений як слабкий для підліткової вибірки досліджуваних ($0,02 \leq \eta^2 \leq 0,03$) і як помірний – для респондентів юнацького та дорослого віку ($0,02 \leq \eta^2 \leq 0,1$), що підтверджується й результатами кореляційного аналізу: слабка сила зв'язків для підліткової вибірки ($r < 0,3$, $p \leq 0,05$), помірна сила зв'язків для юнацької та дорослої вибірок ($0,3 \leq r \leq 0,5$, $p \leq 0,05$).

Порівняльний аналіз за U-критерієм Манна-Уїтні, здійснений для підліткової, юнацької та дорослої вибірок, дозволив встановити існування статистично значущих відмінностей між групами респондентів із високою та низькою вираженістю кожної з цінностей за Ш. Шварцем за значною кількістю показників стилю життя ($p \leq 0,05$), що свідчить про відмінності між групами респондентів у структуруванні й організації життєвих практик на рівні загальних взаємин особистості зі світом, рівні конструювання особистісних стратегій і тактик життєдіяльності відповідно до актуальної системи ціннісних орієнтацій. За критерієм узгодженості Пірсона χ^2 встановлено незначну кількість зв'язків між показниками ціннісних орієнтацій та стилю життя особистості на рівні стильової самопрезентації ($p < 0,05$). Отримані результати доводять, що ціннісні орієнтації особистості найменшою мірою пов'язані зі стилем життя на рівні стильової самопрезентації особистості.

У результаті кореляційного аналізу було встановлено існування статистично значущих зв'язків між показниками ціннісних орієнтацій, Я-концепції особистості та образу значущої особи. При цьому, сила виявлених зв'язків коливається від слабкої до помірної залежно від вікової категорії досліджуваних: для підліткової вибірки виявлені зв'язки є слабкими ($r \leq 0,3$, $p < 0,05$), тоді як для юнацької та дорослої вибірок – помірними ($0,3 \leq r \leq 0,5$, $p < 0,05$). Шляхом застосування критерію узгодженості Пірсона χ^2 для вибірок визначено існування статистично значущих зв'язків між показниками ціннісних орієнтацій, Я-концепції і характеристик значущої особи ($p < 0,05$). Отримані результати доводять взаємозв'язок ціннісних орієнтацій, Я-концепції та образу значущої особи як чинників впливу на стиль життя особистості.

За U-критерієм Манна-Уїтні встановлено існування статистично значущих відмінностей між групами респондентів, які визначали та не визначали своє «Я» через категорії цінностей Ш.Шварца, за показниками стилю життя на рівні загальних взаємин особистості зі світом та рівні конструювання особистісних стратегій і тактик життєдіяльності ($p \leq 0,05$). Виявлені розбіжності свідчать про існування відмінностей в організації респондентами життєвих практик на різних рівнях життєдіяльності залежно від особливостей їх Я-концепції, що доводить існування впливу Я-концепції на стиль життя особистості.

Кореляційний аналіз довів існування статистично значущих зв'язків між показниками Я-концепції та стилю життя особистості. Сила виявлених зв'язків може бути схарактеризована як слабка для підліткової вибірки досліджуваних ($r \leq 0,3$, $p \leq 0,05$) і як помірна для юнацької та дорослої вибірок досліджуваних ($0,3 \leq r \leq 0,7$,

$p \leq 0,05$). Сила виявлених кореляційних зв'язків свідчить про слабкість та помірність впливу Я-концепції на стиль життя особистості.

За критерієм Пірсона χ^2 встановлено значну кількість статистично значущих зв'язків між показниками Я-концепції та стилем життя особистості на рівні стильової самопрезентації ($p < 0,05$). При цьому, для підліткової вибірки досліджуваних таких зв'язків виявлено значно більше, ніж для досліджуваних юнацького та дорослого віку, що свідчить про зменшення ролі Я-концепції у структуруванні особливостей власної самопрезентації з віком.

Порівняльний аналіз за U-критерієм Манна-Уїтні, здійснений за показниками стилю життя особистості, встановив статистично значущі відмінності між групами респондентів, які характеризували та не характеризували значущу особу через категорії цінностей Ш.Шварца ($p < 0,05$). Такі результати демонструють відмінності в організації життєвих практик на різних рівнях життєдіяльності особистості залежно від особливостей образу значущої особи, що, власне, і доводить вплив образу значущої особи на стиль життя особистості. Визначено, що цей вплив є суттєвішим для досліджуваних підліткового віку порівняно з юнацьким і дорослим віком, що свідчить про більш вагоме значення образу значущої особи в структуруванні життєвих стилів саме в підлітковому віці.

Кореляційний аналіз показників образу значущої особи та стилю життя довів існування статистично значущих зв'язків як для підліткової ($r < 0,3$, $p \leq 0,05$), так і для юнацької та дорослої вибірок ($0,3 \leq r \leq 0,6$, $p \leq 0,05$). Сила виявлених кореляційних зв'язків свідчить про слабкість або помірність впливу образу значущої особи на стиль життя особистості.

За критерієм Пірсона χ^2 для підліткової вибірки досліджуваних встановлено існування великої кількості статистично значущих зв'язків ($p < 0,05$) між показниками образу значущої особи та стилю життя особистості на рівні стильової самопрезентації, тоді як для підліткової та юнацької вибірок респондентів встановлено лише два таких зв'язки. Такі результати свідчать про вагомішу роль образу значущої особи в оформленні стилю життя на рівні стильової самопрезентації для досліджуваних підліткового віку.

Результати емпіричного дослідження, а також теоретичне обґрунтування цих результатів, дали можливість стверджувати існування: впливу ціннісних орієнтацій на стиль життя особистості; впливу Я-концепції та образу значущої особи на стиль життя особистості; взаємозв'язку ціннісних орієнтацій, Я-концепції та образу значущої особи. На основі цього доведено функційність запропонованої комплексної моделі впливу ціннісних орієнтацій на стиль життя особистості та визначено, що система ціннісних орієнтацій особистості є взаємопов'язаною з Я-концепцією та образом значущої особи, і, за їхнього опосередкування, визначає загальні особливості організації життєвих практик, конструювання та реалізації системи взаємозв'язків з оточенням, стратегій і тактик життєдіяльності особистості, прояву її стильової самопрезентації, специфічним поведінковим виявом чого є стиль життя.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукової проблеми психологічних особливостей впливу ціннісних орієнтацій на стиль життя особистості як характеристики її життєдіяльності, які представлено в комплексній моделі впливу ціннісних орієнтацій на стиль життя особистості. Емпірично обґрунтовано функційність комплексної моделі впливу ціннісних орієнтацій на стиль життя особистості, яка може бути використана для розроблення корекційних і психотерапевтичних програм, спрямованих на коригування стилю життя особистості, для прогнозування особливостей поведінки особистості, надання психологічної допомоги особі, що перебуває в процесі особистісного становлення та зростання.

Здійснений науково-теоретичний аналіз проблеми й узагальнення результатів емпіричного дослідження психологічних особливостей впливу ціннісних орієнтацій на стиль життя особистості дозволяють зробити такі висновки.

1. За результатами теоретичного аналізу виокремлено декілька підходів до вивчення стилю життя: соціологічний, соціально-психологічний, психоаналітичний, загальнопсихологічний. Представлено авторське визначення стилю життя особистості в межах загальнопсихологічного підходу. Стиль життя особистості розглянуто як характеристику її життєдіяльності, що виявляється в регулярних патернах поведінки на таких рівнях життєдіяльності: рівень загальних взаємин особистості зі світом; рівень конструювання особистісних стратегій і тактик життєдіяльності; рівень стильової самопрезентації особистості. За такого визначення, стиль життя репрезентує особливості організації життєвих практик особистості, зважаючи на те, що життєві практики характеризуються регулярністю й повторюваністю певних дій, тобто регулярними патернами поведінки.

Встановлено, що система ціннісних орієнтацій є складним соціально-психологічним феноменом, що визначає змістовне ставлення особистості до оточення, спрямованість її поведінки та характер життєвих виборів. Розроблено комплексну модель впливу ціннісних орієнтацій на стиль життя особистості, згідно з якою система ціннісних орієнтацій є взаємопов'язаною з Я-концепцією та образом значущої особи та, за їхнього опосередкування, визначає особливості функціонування стилю життя особистості.

2. Виокремлено та описано за результатами факторного аналізу стилі життя особистості як характеристики життєдіяльності: «Традиція», «Гедонізм», «Добро», «Універсалізм», «Самостійність-Безпека», «Саморозвиток», «Влада», «Самостійність», «Переїзд», «Досягнення», «Гедонізм-Влада», «Універсалізм-Традиція». Визначено, що виокремлені фактори за своїм змістом є подібними до елементів матриці ціннісно-мотиваційних типів, представленої Ш.Шварцом, що вказує на структурувальну роль ціннісних орієнтацій у формуванні життєвих стилів. Подані описи стилів життя є узагальненими та передбачають індивідуальний вияв кожного з них у життєдіяльності кожної окремої особистості.

3. Доведено існування впливу ціннісних орієнтацій на стиль життя особистості. Визначено, що майже повний набір цінностей за Ш.Шварцом здійснює вплив на стиль життя особистості на тому чи іншому рівні життєдіяльності (Конформність, Традиція, Добро, Самостійність, Стимуляція, Гедонізм, Влада, Безпека, Досягнення – для підліткової вибірки; Конформність, Традиція, Добро, Універсалізм, Самостійність, Гедонізм, Стимуляція, Безпека, Влада – для вибірки респондентів юнацького та дорослого віку).

Вплив ціннісних орієнтацій на стиль життя особистості виявляється у вибудовуванні нею ставлення до соціального середовища та світу, конструюванні й реалізації системи взаємозв'язків з ними, у визначенні життєвих цілей і виборі способів їх досягнення, у вираженні преференцій у одязі, аксесуарів і предметів вжитку відповідно до актуальної системи ціннісних орієнтацій особистості, що дозволяє схарактеризувати його як спрямовальний. При цьому, ціннісні орієнтації необхідно розглядати як один із багатьох чинників, що впливають на стиль життя особистості.

Результати однофакторного дисперсійного аналізу з подальшою оцінкою цього впливу, сила виявлених кореляційних зв'язків, а також показники критерію узгодженості Пірсона χ^2 дозволили визначити, що найсуттєвіший вплив ціннісних орієнтацій на стиль життя здійснюється на рівні конструювання особистісних стратегій і тактик життєдіяльності ($p \leq 0,05$), тоді як рівень стильової самопрезентації є найменш пов'язаним із системою ціннісних орієнтацій особистості ($p \leq 0,05$). Сила впливу ціннісних орієнтацій на стиль життя особистості визначена як слабка для досліджуваних підліткового віку та як помірна – для досліджуваних юнацького та дорослого віку.

4. Емпірично доведено роль Я-концепції та образу значущої особи як чинників, що опосередковують вплив ціннісних орієнтацій на стиль життя особистості. Доведено існування взаємозв'язку між ціннісними орієнтаціями, Я-концепцією та образом значущої особи, встановлено вплив Я-концепції та образу значущої особи на стиль життя особистості, на основі чого обґрунтовано функційність комплексної моделі впливу ціннісних орієнтацій на стиль життя особистості, а саме встановлено, що система ціннісних орієнтацій особистості є взаємопов'язаною з Я-концепцією та образом значущої особи, і, за їхнього опосередкування, визначає загальні особливості організації життєвих практик, конструювання та реалізації системи взаємозв'язків з оточенням, стратегій і тактик життєдіяльності особистості, прояву її стильової самопрезентації, специфічним поведінковим виявом чого є стиль життя.

Визначено, що зв'язки між елементами комплексної моделі впливу ціннісних орієнтацій на стиль життя особистості для респондентів підліткової вибірки є слабшими порівняно з досліджуваними юнацького та дорослого віку. Відповідно, стійкість і функційність представленої комплексної моделі впливу на стиль життя особистості залежать від вікових особливостей досліджуваних, маючи тенденцію закріплюватися та демонструвати сильніші зв'язки між своїми елементами з віком.

Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні впливу ціннісних орієнтацій на стиль життя особистості для респондентів інших вікових категорій, проведення лонгітюдного дослідження впливу ціннісних орієнтацій на стиль життя особистості з метою поглибленого вивчення динаміки зміни функціонування представленої моделі дослідження, у виявленні інших чинників, що можуть опосередковувати вплив ціннісних орієнтацій на стиль життя особистості.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

А) Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

Статті у наукових фахових виданнях затверджених МОН України:

1. Місенг, Д. В. (2016). Стиль життя особистості: основні наукові підходи і концептуалізація поняття. *Наукові студії із соціальної та політичної психології*. 38, 30–39.
2. Місенг, Д. В. (2018). Стиль життя особистості: операціоналізація поняття *Актуальні проблеми психології*. *Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України*. 11 (18), 158–177.
3. Місенг, Д. В. (2019). Емпіричне дослідження зв'язків ціннісних орієнтацій та стилю життя особистості. *Актуальні проблеми психології*. *Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України*. 11 (19), 288–307.
4. Місенг, Д. В. (2019). Виокремлення та характеристика стилів життя особистості на основі факторного аналізу. *Актуальні проблеми психології*. *Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України*. 11 (20), 159–174.

Публікації у виданнях, які входять до міжнародних наукометричних баз:

5. Місенг, Д. В. (2019). Емпіричне дослідження Я-концепції та ролі значущої особи як опосередковуючих чинників впливу ціннісних орієнтацій на стиль життя особистості. *Психологія і особистість*. 2 (14), 65–91.

Публікації у зарубіжних наукових виданнях:

6. Miseng, D. V. (2019). Identification and Description of Individual Lifestyles as Characteristics of Life Activity. *Roczniki Psychologiczne / Annals of Psychology*. 22 (3).

Б) Опубліковані праці апробаційного характеру:

7. Місенг, Д. В. (2017). Механізми впливу ціннісних орієнтацій на стиль життя особистості. *Соціокультурні та психологічні виміри становлення особистості: матеріали Всеукраїнської (із міжнародною участю) науково-практичної конференції (Херсон, 5-6 жовтня 2017 р.)*, 86–89.

8. Місенг, Д. В. Психологічні механізми впливу сім'ї на формування стилю життя особистості. *Сімейна політика в Україні: проблеми і перспективи розвитку*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Київ, 04 квітня 2018 р.), 101–104.
9. Місенг, Д. В. Сучасні підходи до концептуалізації поняття стилю життя особистості іноземними психологами. *Україна і світ: діалог мов та культур*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 11-13 квітня 2018 р.), 654–656.
10. Місенг, Д. В. Ціннісні орієнтації сучасного українського юнацтва. Психологічні виміри культури, економіки, управління: матеріали II наукової конференції «Західноукраїнська психологія вчора та сьогодні» (Львів, 15 січня 2018 р.), 198–206.
11. Місенг, Д. В. Цінності та ціннісні орієнтації особистості: *розмежування понять. Теорія і практика актуальних наукових досліджень*: матеріали IV науково-практичної конференції (Дніпро, 22-23 лютого 2019 р.), 12–15.
12. Місенг, Д. В. Операціоналізація поняття стилю життя особистості. *Психологія людини: свідомість і реальність*: матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції (Ніжин, 30–31 жовтня 2018 р.), 178-180.
13. Місенг, Д. В. Особливості стилю життя особистості на рівні загальних взаємовідносин особистості зі світом у період старшого підліткового та юнацького віку. *Проблеми особистості в сучасній науці: результати та перспективи дослідження (PPMSRPR)*: матеріали XXI Міжнародної конференції молодих науковців (Київ, 19 квітня 2019 р.), 139–142.
14. Місенг, Д. В. Зв'язок ціннісних орієнтацій та емпіричних показників стилю життя особистості на рівні конструювання стратегій і тактик життєдіяльності. *Інсайт: психологічні виміри суспільства*: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Соціально-психологічні технології розвитку особистості» (Херсон, 16 травня 2019 р.), 187–189.
15. Miseng, D. V. Conceptualizing the Notion of Individual Lifestyle as a Characteristic of Life Activity. *II Всеукраїнський конгрес із соціальної психології «Соціальна Психологія Сьогодні: Здобутки і Перспективи»*: матеріали доповідей учасників (Київ, 7-9 листопада 2019 р.), 230–234.

АНОТАЦІЇ

Місенг, Д.В. Вплив ціннісних орієнтацій на стиль життя особистості. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.01 – загальна психологія; історія психології. – Інститут соціальної та політичної психології НАПН України. – Київ, 2020.

У дисертації подано теоретичне узагальнення й емпіричне розв'язання проблеми психологічних особливостей впливу ціннісних орієнтацій на стиль життя

особистості. Стиль життя особистості визначено як характеристику життєдіяльності, що виявляється в регулярних патернах поведінки на таких рівнях життєдіяльності: загальний характер взаємовідносин особистості зі світом; конструювання особистісних стратегій і тактик життєдіяльності; рівень стильової самопрезентації особистості. Представлено комплексну модель впливу ціннісних орієнтацій на стиль життя особистості з урахуванням Я-концепції та образу значущої особи як чинників, що опосередковують цей вплив. Продемонстровано структурувальну роль ціннісних орієнтацій в організації життєвих стилів. Доведено існування впливу ціннісних орієнтацій на стиль життя особистості, за силою визначено цей вплив як слабкий або помірний. Підтверджено функційність запропонованої комплексної моделі впливу ціннісних орієнтацій на стиль життя особистості, описано психологічні особливості її функціонування. Визначено ціннісні орієнтації особистості, Я-концепцію та образ значущої особи як чинники впливу на стиль життя особистості.

Ключові слова: стиль життя, ціннісні орієнтації, Я-концепція, значуща особа, взаємини зі світом, життєві стратегії, життєві тактики, стильова самопрезентація.

Мисенг Д.В. Влияние ценностных ориентаций на стиль жизни. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата психологических наук по специальности 19.00.01 – общая психология; история психологии. – Институт социальной и политической психологии НАПН Украины. – Киев, 2020.

В диссертации представлено теоретическое обобщение и эмпирическое решение проблемы психологических особенностей влияния ценностных ориентаций на стиль жизни личности. Стиль жизни личности определено как характеристику жизнедеятельности, которая проявляется в регулярных паттернах поведения на таких уровнях жизнедеятельности: общий характер взаимоотношений личности с миром; конструирование личностных стратегий и тактик жизнедеятельности; стилевая самопрезентация личности. Представлено комплексную модель влияния ценностных ориентаций на стиль жизни личности с учетом Я-концепции и образа значимого лица в качестве опосредующих факторов этого влияния. Продемонстрировано структурирующую роль ценностных ориентаций в организации жизненных стилей. Доказано влияние ценностных ориентаций на стиль жизни личности, по силе это влияние определено как слабое либо умеренное. Подтверждено функциональность предложенной комплексной модели влияния ценностных ориентаций на стиль жизни личности, описано психологические особенности ее функционирования. Определено ценностные ориентации личности, Я-концепцию и образ значимого лица как факторы влияния на стиль жизни.

Ключевые слова: стиль жизни, ценностные ориентации, Я-концепция, значимое лицо, взаимоотношения с миром, жизненные стратегии, жизненные тактики, стилевая самопрезентация.

Miseng D. V. The influence of value orientations on an individual's lifestyle. – On the rights of the manuscript.

Dissertation for a Candidate Degree in Psychological Sciences specialty 19.00.01 – general psychology; history of psychology. – Institute for Social and Political Psychology of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, 2020.

The dissertation is an independent, holistic and complete study, which contains new scientifically sound theoretical and practical results. The dissertation presents a theoretical generalization and a new solution to the scientific problem of the influence of value orientations on an individual's lifestyle. It is shown that the problems of formation and functioning of an individual's lifestyle, as well as of the role of psychological factors in this process, are becoming increasingly important as the most topical in the field of modern general psychology.

The current state of the research problem of the influence of value orientations on an individual's lifestyle is highlighted, in particular the notions of lifestyle and value orientations within the general psychology approach are conceptualized, the role of the self-concept and the image of a significant other as mediating factors of influence of value orientations on an individual's lifestyle is demonstrated.

Lifestyle is defined as a characteristic of life activity of an individual that manifests itself in regular behaviour patterns at various levels of this activity, such as general interaction of an individual with the world; life strategies and tactics; self-presentation style. Value orientations are defined as subjective images of values, which are aligned with a person's life experience, and express the meaningful attitude to social reality, determining behaviour, motivation, having a significant impact on all aspects of a person's activity.

Based on a thorough theoretical analysis, the complex model of the influence of value orientations on an individual's lifestyle is developed. The model presents the self-concept and the role of a significant other as the mediating factors of the influence of value orientations on an individual's lifestyle. According to the model, the system of value orientations being interrelated with and mediated by the self-concept and the image of a significant other, defines the peculiarities of life practices organization, structures general relations of an individual with the world, determines the implementation of individual personal strategies of interaction with the environment, facilitates the process of establishing and implementing individual life strategies and tactics, and determines the peculiarities of self-presentations.

Twelve components that describe individual lifestyles were yielded as a result of the principal component analysis: "Tradition", "Hedonism", "Benevolence", "Universalism", "Independence-Security", "Self-development", "Power", "Independence", "Relocation", "Achievement", "Hedonism-Power", "Universalism-Tradition". The structure of components demonstrated a significant similarity with Sh. Schwartz's value matrix, basis which the substantiating role of value orientations in the organization and functioning of individual lifestyles was confirmed.

The existence of the influence of value orientations on an individual's lifestyle is proven. It is important that almost the full set of values by Sh. Schwartz has an impact on a

particular level of an individual's lifestyle. The power of its influence is defined as weak or moderate. It was defined that the most significant influence of value orientations on an individual's lifestyle takes place at life strategies and tactics level, while the style self-presentation level is least related to value orientations.

The complex model of the influence of value orientations on the lifestyle of an individual is empirically substantiated and proven to be functional. The existence of the influence of value orientations on the lifestyle of an individual, the influence of self-concept and image of a significant other on the lifestyle of an individual as well the relationships between value orientations, self-concept and image of a significant other are proven. It is stated that self-concept and significant other play a more significant role in structuring the lifestyle for teenage subjects rather than for adolescents and adults. It is demonstrated that the self-concept and the significant person have a significant influence on the features of style self-presentation of adolescents, while for the older category of the studied this influence is less prominent.

The differences in functioning of the model depending on age categories are revealed. It is defined that the stability and functionality of the model may depend on the age characteristics of the subjects, tending to consolidate and demonstrate stronger links between its elements with age.

Key words: lifestyle, value orientations, self-concept, significant other, relationship with the world, life strategies, life tactics, stylistic self-presentation.

Підписано до друку 31.08.2020.
Формат 60x90/16.
Папір офсетний. Друк на різнографі.
Гарнітура Times New Roman.
Умовн. друк. арк. 0,9. Тираж 100 прим.